

**YUQUMLI KASALLIKLAR BILAN OG‘RIGAN BEMORLAR
PARVARISHINING UMUMIY QOIDALARI**

Nuridinov Axmad Muxammadiyevich
Samarqand Davlat Tibbiyot universiteti
Epidemiologiya kafedrasida assistenti
Maxmudova Gulzoda Muxiddinovana
klirik ordinantor

Annotatsiya: Ushbu maqolada yuqumli kasalliklarning zararli oqibatlari haqida ta’kidlangan. Yuqumli kasalliklar bilan og‘rigan bemorlarning kasallik alomatlari va ularga yordam ko‘rsatishdagi jarayonlar haqida batafsil ma’lumot berilgan. Shuningdek, tibbiyot hamshirasining ham vazifalari keltirib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: yuqumli kasallik, bemor, hamshira, isitma, infeksiya, dezinfeksiya, shoshilinch yordam

Annotation: This article highlights the harmful effects of infectious diseases. Detailed information is provided about the symptoms of the disease and the processes of providing assistance to patients with infectious diseases. The duties of a medical nurse are also mentioned.

Key words: infectious disease, patient, nurse, fever, infection, disinfection, emergency care

Аннотация: В данной статье освещено вредное воздействие инфекционных заболеваний. Подробно представлена информация о симптомах заболевания и процессах оказания помощи больным инфекционными заболеваниями. Также упоминаются обязанности медицинской сестры.

Ключевые слова: инфекционное заболевание, больной, медсестра, лихорадка, инфекция, дезинфекция, неотложная помощь.

Ish kuni kasal to'shagi yonida navbatchilik qabul qilib olishdan boshlanadi. Og‘riyotgan kasallar va yangi kelganlarga birinchi navbatda xizmat ko‘rsatiladi. Yuqumli kasallik vaqtida bemorlardan qattiq isitma chiqib turishi va organizmning umumiy zaharlanishi, ishtahasi pasayib, ko‘ngil aynib turishiga, qayt qilishi, qusishi, chanqashiga olib keladi. Bemorlarni ovqatlantirish hamshiradan katta sabr — toqatni talab qiladi, ularga mo‘l-ko‘l suyuqlik ichirib turish ham kerak bo‘ladi. Hamshira bemorga tez-tez, oz-ozdan qaynatib sovutilgan suv, limonli iliq choy, meva sharbatlari ichirib turishi lozim. Oziq-ovqatlarda vitaminlar kamayib qoladigan kezlarda ko‘proq vitaminli meva suvlari, na‘matak qaynatmasi, limon, apelsinlar berib turish kerak (kasal me‘da- ichak yo‘lining ahvoli bunga imkon beradigan bo‘lsa). Bemorning tom og‘idan narsa o‘tishi qiyinlashib qolganida, u zond orqali yoki oziqli klizmalar

yordamida ovqatlantirib turiladi. Bemorning harorati kuniga ikki mahal: ertalab soat 7 va kechqurun soat 6 da o'lchab turiladi, lekin vrachning buyurganiga qarab, kuniga 2-3 mahal ham o'lchab turiladi (bezugak, sepsis va boshqalarda). Harorat oldin bemorning qo'ltiq tagini quritib olib, faqat quruq termometr bilan va faqat hamshiraning ko'z oldida (ayniqsa bemor o'zini har alfosda tashlab, besaranjom bo'lib yotganda yoki o'zini bilmay yotganida) o'lchanadi. Haroratni o'lchash natijalari bemor to'shagi yonida turadigan harorat varag'iga yozib qo'yiladi. Isitma baland bo'lsa, bu darrov shifokoriga ma'lum qilinadi. Uning aytganiga qarab bemor boshiga yoki yirik bo'yin venalariga muzli xaltachalar qo'yiladi, unga suv ichiriladi, venasi yoki mushak orasiga tetik aralashma yuboriladi, badanning terisi mentol spirt bilan artiladi, xona shamollatiladi.

Tibbiyot hamshirasi buyurilgan rejimga amal qilinishini kuzatib borishni va buning zarurligini bemorga tushuntirishi lozim. Chunonchi qorin tili bilan og'rikan bemor vaqtdan ilgari o'rnidan turib yurib ketadigan bo'lsa, ichagining devori teshilib qolishi yoki ichagidan qon ketishi mumkin. Yiringli jarayonlarga moyil, shuningdek og'ir yotgan kasallar badani terisiga qarab borish muhim, chunki yotoq yaralar hosil bo'lib qolishi mumkin. Dumbalar sohasiga ukol qilib, antibiotiklarni uzoq muddatgacha mushaklar orasiga yuboraverish natijasida infiltratlar paydo bo'lib, abtsseslarga aylanib ketishi mumkin, tabiiyki, bu kasallik oqibatini yomonlashtirib qo'yadi. Aseptika va antiseptikaga qattiq rioya qilishdan tashqari dumbalar, sonlar sohasiga grelka qo'yish, parafin aplikatsiyalarini qilish, (JVCh singari oddiy uslublarni ham unutmaslik kerak. Antibiotiklarni og'izdan ichirib turish ko'pincha og'iz bo'shlig'i shilliq pardasida ba'zan disbakterioz paydo bo'lishiga olib keladi: aftlar, yara-chaqalar, gingivit paydo bo'lishi, bemor og'zi qattiq og'rib, achishib turganidan ovqat yeya olmay qolishi mumkin. Bunday holatlarda og'iz shilliq qavatlariga kaliy permanganat, brilliant yashili eritmasi surib turiladi; og'izni soda eritmasi bilan chayqash, shilliq pardaga asal, nistatin bilan moydan tayyorlangan maz surtib turish durust natija beradi; tilga suvli glitserin surtib turiladi. Mana shu davrda bemorning og'zini achishtirmaydigan muloyim, sal iliq ovqatlar bilan ovqatlantirib borish, unga ko'p suyuqlik ichirib turish kerak. Mana shu chora-tadbirlarning hammasi yiringli parotitning oldini oladigan choralar bo'lib ham hisoblanadi.

Ko'pgina infeksiyalar (gripp, meningitlar, qizamiq, ko'kyo'tal, tifiar va boshqalar) vaqtida tez-tez uchrab turadigan asorat bo'lmish zotiljam kasalligining oldini olish maqsadida bemorni yotgan o'rnida tez-tez bir yonboshidan ikkinchisiga ag'darib yotqizib qo'yish, palatani shamollatib turish, kislorod berish va nafas yo'llariga ovqat tushib qolib, keyin aspiratsion zotiljam paydo bo'lmasligi uchun bemorni edirib ichirayotganda juda ehtiyot bo'lish kerak; xantallami yaxshisi yaltiroq qog'oz ustidan uzoqroq vaqtga qo'ygan ma'qul, shunda bular badanni ancha chuqurroq va yaxshiroq qizdiradi; moneliklar bo'lmagan mahallarda bankalar qo'yiladi. Bemorlar o'rnida uzoq

yotadigan va harorati ko'tarilib turgani uchun ko'pincha qabziyat boshlanib, qorni dam (meteorizm) bo'lib ketadi. Bunday hollarda gaz o'tkazib turuvchi naycha qo'yib qo'yiladi, ichni tozalaydigan gipertoni kyoki sifonli huqna qilinadi.

Yuqumli kasalliklar bo'limida ishlaydigan tibbiyot hamshirasiga ko'pincha qovuqqa yumshoq kateter solishga to'g'ri keladi, chunki bemor og'ir ahvolda yotganida, juda besaranjomlanayotgan mahalda siydigi tutilib qolishi mumkin. Kateter solayotgan paytda infeksiya yuqtirib qo'ymaslik uchun tozalikka rioya qilish, qo'lqop kiyib ishlash lozim. Organizm suv muvozanatini hisobga olib borish uchun bemorning sutkalik diurezini sinchiklab hisoblab borish zarur, vabo, ovqat toksikoinfeksiyalari, meningokokk infeksiyasi singari kasalliklarda bu ayniqsa muhim bo'ladi. Bemorning ichgan hamda unga parenteral yo'l bilan yuborilgan suyuqlik miqdorini sutkalik siydik miqdori, ya'ni solishtirib ko'rish yo'li bilan suv balansi to'g'risida tasavvur qilish mumkin. Hamshira bemorning yonida bo'ladigan tibbiyot hamshirasi uning ahvolidagi o'zgarishlarni birinchi bo'lib shifokorga ma'lum qilib turishi, basharti yaqin orada shifokor bo'lmay qolsa, shoshilinch yordam bera bilishi kerak.

Yuqumli kasalliklar bilan og'rigan bemorlarni, ular yuqumli va kasal bo'ladigan davrning boshidan oxirigacha ajratib qo'yish va davolash uchun maxsus shunga moslashgan yuqumli kasalxonalar va bo'limlar xizmat qiladi. Bemorlarni kasalxonaga joylashtirishda tibbiyot hamshirasi sanitariya tozalashini o'tkazish, yakunlovchi dezinfeksiya ishlarni to'g'ri va puxta bajarilishini, bo'lim va palataga boshqa kasalliklar o'tib qolishiga yo'l qo'ymaslik uchun ko'riladigan choralarni kuzatib boradi, vrachning buyurganlarini aniq bajaradi.

Yuqumli kasalliklar kasalxonasi bir tomonlama o'tib boradigan potok prinsipida tuzilgan bo'ladi; bemor kasalxonaga kelganda uning butun bir tizim xonalaridan shunday o'tib boradiki, ilgari bo'lgan joyiga endi qaytib kirmaydigan bo'ladi. Qabulxona bo'limida birlamchi sanitariya tozalashi o'tkaziladi, bemorning buyumlari dezinfeksiya va dezinfeksiya qilinadi, chiqindilari yuqumsizlantiriladi; infeksiyon bo'limda bemor davolanib, yakunlovchi dezinfeksiyadan o'tkaziladi va kasalxonadan chiqarilishi oldidan bakteriya tashuvchanligi bormi-yo'qmi tekshirilib ko'riladi.

Har bir yuqumli kasalliklar kasalxonasida bemorni qabul qilib oladigan bo'lim hamda dardining xiliga qarab ulami yotqizishga mo'ljallagan bo'limlardan tashqari sanitar propusknik (katta kasalxonalarda bulardan bir nechitasi bo'ladi), dezinfeksiya kamerasi, kirxona ko'zda tutiladi. Sanitariya-texnika qurilmalari, oziq-ovqat bloki va xo'jalik imoratlari davolash korpuslaridan uzoqroqda joylashtiriladi. Infeksiyon bo'limlar alohida yoki ikki, uch va bundan ko'ra ko'proq qavatli korpuslarda bo'lishi mumkin. Kasalxonada turli infeksiyalar uchun mo'ljallangan alohida-alohida bo'lim bo'lishi kerak. Har bir bo'limda tashxisi aniqlanmagan yoki aralash infeksiyalar bilan og'rigan bemorlarni alohida qo'yish uchun bitta kichikroq palata bo'ladi. O'rinlarning soni 100 va undan ko'proq bo'ladigan yuqumli kasalliklar kasalxonasi uchun maxsus

tashxisot bo‘limi bo‘lishi kerak. Kasalxonaning binolari yorug‘, toza, derazalargi to‘r tutilgan bo‘lishi shart (yoz oylarida); bitta kasalga to‘g‘ri keladigan maydon o‘rta hisobga 7-8 m² ni tashkil etadi. Kasalxonada klinik, bakteriologik laboratoriya, o‘likxona ham bo‘lishi ham kerak.

Yuqumli kasalliklar bilan og‘rigan bemorlar parvarishida umumiy qoidalar quyidagicha bo‘lishi mumkin:

1. Bemorlar va ularning oilalari yuqumli kasalliklarning xususiyatlarini, davolash usullarini va ularning o‘zaro tarqalgan viruslardan qanday himoya qilish haqida tushuncha egallashlari kerak.
2. Bemorlar va ularning oilalari yuqumli kasalliklarni davolash uchun moslashtirilgan dasturlar va usullar bilan tanishishlari, davolash jarayonida sabrli va sodda bo‘lishlari kerak.
3. Yuqumli kasalliklarga ega bemorlar uchun odob-axloq va hurmatli muomala ko‘rsatish zarur.
4. Bemorlar o‘zlarini yuqumli kasalliklardan himoya qilish uchun zarur maslahatlar va tavsiyalar bilan ta‘minlashlari kerak.
5. Yuqumli kasalliklarni davolash jarayonida bemorlar va ularning oilalari orasida ishonchli va o‘zaro foydali munosabatni ta‘minlash zarur.

Bu umumiy qoidalar bemorlar va ularning oilalari uchun yuqumli kasalliklar bilan yashash paytida foydali bo‘lishi mumkin. Buningdek, bemorlar va ularning oilalari bu mavzuda mutaxassislikni o‘rganib, yuqumli kasalliklarni davolash jarayonida o‘zgaruvchan maslahatlar va ko‘rsatmalar bilan ta‘minlashlari kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Muxammadiyevich N. A. Origin, Lifestyle, Development And Against Viruses And Bacteria That Endanger Our Life Struggle //Genius Repository. – 2023. – T. 24. – C. 16-21.
2. Muhammadiyevich N. A. et al. FUNDAMENTALS OF ENSURING HEALTH LEVEL AND LIFE ACTIVITY SAFETY OF YOUNG CHILDREN //JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING. – 2023. – T. 2. – №. 5. – C. 141-144.
3. Otabekov N .S., Mamatqulov I.X. // O‘zbekiston tibbiyot jurnali. 2000 , 1- 2:16-17.
4. Ahmedova M .D., Boboxo‘jayev S.N. // O‘zbekiston tibbiyot jurnali 2005 № 1:67-68.
5. Ахмедова М .Д., Нарзиев И Л . //И н ф е к ц и я , иммунитет и фармакология. Ташкент, 2004.-№2.71-75.
6. Ахмедова М .Д., Муминов У.А. //И н ф е к ц и я , иммунитет и фармакология. Ташкент, 2004.-№2.31-33.

7. Ahmedova M .J. va boshqalar. Yuqumli kasalliklar va bemorlar parvarishi. Toshkent, 2002.
8. Boboxo'jaev S.N., Do'stjonov B.O. Qorin tifi-paratif kasalliklari va bu xastaliklarda parhez masalalari. Toshkent, 1997.
9. Valiev A.G. va boshqalar. Polirezistent shtammlar chaqirgan salmonellyoz xastaligida erta yoshdagi bolalarda jadal davolash usullari . Toshkent, 2003.
10. Daminov T.A., Azimov Sh.T., Rahmatullayev M.A. // O'zbekiston tibbiyot jurnali. 2005, № 1: 34-36.
11. Даминов Т.А., Мавлянов И.Р., Шукуров Б.З. //Инфекция, иммунитет и фармакология. Ташкент, 2004, -№2.10-15.